

zilor" și „beghinelor", după cum ele adăposteau bărbați sau femei, încă delă început ele au fost suspectate că ar avea tendințe „eretice" și este cert că ele adăposteau adeseori credincioși care se ascundeau kci în timpul persecuțiilor. Cu timpul ele au fost privite ca **fund** instituții „pur eretice" și mulți din ocupanții lor au fost dați la moarte. În ultima parte a secolului al XIV-lea, autoritățile papale le luară în posesia lor și în cea mai mare parte le-au transferat franciscanilor terțieri.

CAPITOLUL VI

BISERICILE LA SFIRȘITUL EVULUI MEDIU (1300—1500)

1) Bula papală a lui Bonifaciu al VUI-lea

Influența apostolilor valdenzi și mărturia „fraților" au depășit mult limitele propriului lor cerc. În prima jumătate a secolului al XIV-lea învățătura lor era mai răspândită decât oricând mai înainte.

În 1302 papa Bonifaciu al VUI-lea publică o bulă papală, declarând că supunerea față de papa romano-catolic era necesară pentru mântuirea oricărei ființe omenești, de unde trebuia să se deducă, că nu există în lume nici o altă autoritate venind delă Dumnezeu decât cea a papei. Împăratul Ludovic de Bavaria, punându-se în fruntea mișcării de protest împotriva acestei pretenții a papei delă Roma, puse sub interdicție cea mai mare parte a imperiului său.

În acest conflict, Marsilio de Padua, protejat și stimat de către împărat, jucă un mare rol prin scrierile sale, în ciuda declarației papale, declarând că nu a citit niciodată vreun text mai eretic decât acesta. Născut la Padua (la 1270), Marsilio a studiat la universitatea din Paris unde s-a distins. În 1324 el a publicat scrierea sa „Defensor Pacis", prin care stabilea în mod lămurit după Sfintele Scripturi, legăturile dintre biserică și stat. El spune

că s-a luat obiceiul de a aplica cuvîntul „biserică” conducătorilor bisericii, episcopilor, preoților și diaconilor și că acest lucru este contrar întrebuirii apostolice a Cuvîntului, după care „biserică” este adunarea sau totalitatea celor care cred în Hristos. „în acest sens”, —, continuat el, — apostolul Pavel a scris Corintenilor r „Bisericii lui Dumnezeu care este în Corint” (1 Corinteni 1,2). Nu din greșeală s-a dat acestui cuvînt un alt sens, ci din motive bine cîntărite și de o mare importanță pentru preoțime, însă care pentru creștinism prezintă consecințe nefaste. Datorită acestei false interpretări a termenului, sprijinit pe anumite pasagii din Scriptură, de asemenea falsificate, s-a clădit sistemul ierarhic. Și acum acest sistem, care este contrar Sfintelor Scripturi și poruncilor lui Hristos, își arogă puterea judicioasă supremă în materie lumească, ca și în materie spirituală. Ori dela biserica creștină trebuia să decurgă autoritatea supremă conferită de ea episcopilor și preoților. Nici un învățător sau păstor nu are dreptul de a obține ascultarea prin forță sau pedeapsă. Cine are deci autoritatea de a numi episcopi, păstori și conducători în general ? Pentru apostoli, Hristos era izvorul autorității, pentru urmașii lor, apostolii erau aceia care aveau dreptul de alegere, care apoi a trecut asupra congregațiilor de credincioși. Cartea Faptele Apostolilor, ne dă un exemplu de numire a lui Ștefan și a celorlalți diaconi. Dacă deci în timpul vieții apostolilor biserica era aceea care făcea această alegere, cu cît mai mult trebuie să se lucreze în același fel după moartea lor.

2) CORPORAȚIUNILE

Bisericile creștine și doctrinele lor se răspîndiseră în mod rapid printre locuitorii marilor orașe și peste tot membrii diverselor corporații de meseriași. În Italia și în Franța frații erau adeseori numiți „țesători”. Nefiind decît simpli meseriași, oare cum puteau fi considerați ca învățători, acești țesători și cizmari ? Corporațiunile erau foarte puternice și își întindeau ramificațiile lor din Portugalia pînă în Boemia și din Anglia pînă în Sicilia. Fiecare din aceste corporații își avea organizația ei proprie și menținea legături strînse cu celelalte. Ele aveau un caracter religios ca și un caracter tehnic. Citirea Bibliei și rugăciunea ocupau un loc important în activitatea lor. Una din cele mai puternice corporațiuni era cea a „zidarilor ” care cuprindea toți muncitorii

care lucrau în construcții. Această corporațiune a lăsat urme durabile despre puterea și importanța ei prin clădirile pline de farmec — de frumusețe și rezistență —, catedrale, biserici, hoteluri orășenești și particulare, construite în secolele al XH-lea, al XIII-lea și al XIV-lea, admirate încă în toată Europa. În cabanele constructorilor grupate în jurul catedralelor în construcție, maestrul avea obiceiul de a citi Sfintele Scripturi, chiar și în perioada cînd în alte părți simplul fapt de a avea o Biblie era pedepsit cu moartea. Mulți oameni care nu aveau nimic comun cu construcția, — doamne, negustori și alții — deveneau membri ai corporației oferind o contribuție nominală : un vas cu miere sau o sticlă de vin. Acești membri erau adeseori mai numeroși decît muncitorii, deoarece corporațiunea le procura în același timp și un refugiu împotriva persecuției precum și ocazia de a asculta Cuvîntul lui Dumnezeu. Valoarea artistică și frumusețea multora din aceste edificii au fost mult inspirate din spiritualitatea înflăcărată care se ascundea sub lucrul perseverent al meseriașului. Cetățile imperiului și corporațiunile l-au sprijinit pe Ludovic în lupta lui cu papa și au suferit mult din cauza interdicției. În 1332, o grupă de cetățeni au adresat o scrisoare arhiepiscopului de Treves, declarînd că dintre toți domnitorii acestei lumi, împăratul Ludovic era cel care trăia cel mai fidel după învățătura lui Hristos și că prin credința sa și prin purtarea sa morală, el era un exemplu pentru toți. „Pînă la moarte, spuneau ei, noi îi vom rămîne fermi și fideli atașați în credință și într-o sinceră ascultare, ca și Acelui care este adevărul nostru Împărat și Domn. Nici o suferință, nici o schimbare, nici o împrejurare nu ne vor despărți niciodată de el”. Scrisoarea continuă, ilustrînd jusetele relații ale bisericii cu statul, prin acelea ale soarelui cu luna și exprimă cel mai adînc regret pentru că aceste relații au fost tulburate prin ambiția și căutarea de onoruri, și respinge pretenția papei de a fi singurul izvor al autorității. Ea se încheie, cerînd cu insistență, ca sărmani creștini, să se înceteze de a se mai aduce alte prejudicii credinței creștine.

3) FRAȚII ȘI PRIETENII LUI DUMNEZEU

Timp de secole Strasburg și Cologne au fost pentru frați centre importante. Congregațiunile erau aici numeroase și își exercitau influența lor pînă departe. După o cronică, un anume Walther a venit în 1322 din Cologne la Mayence . El era un conducător al „fraților”, însă și un periculos conducător al unei secte

«eretice, care timp de mai mulți ani a rămas ascuns și a atras numeroase suflete în ereziile sale periculoase. El a fost prins aproape de Cologne, judecat și condamnat să fie ars pe rug. Era un om umplut de diavolul, mai capabil decât oricare altul, constant în ereziile sale, abil în răspunsurile sale și corupt în credință sa. Nici promisiuni, nici amenințări, nici cele mai groaznice torturi, nu au putut ca să-l determine să-și trădeze pe numeroșii săi tovarăși complici.

Acest lolard numit Walther, era originar din Țările de Jos. Cum el cunoștea prea puțină latină și nu putea să se exprime în limba romană, el a scris mult în limba germană despre credința sa falsă, și împărțea în secret scrierile sale, celor pe care i-a înșelat și rătăcit. El nu a voit nici să se pocăiască, nici să retracteze ereziile sale și a apărut cu fermitate ba chiar cu încăpățănare doctrinele sale. El a fost deci aruncat în foc și nu a lăsat în urma lui decât cenușe.

Scrierile lui Toma de Aquino reușiră să stabilească doctrina : „pentru că toată puterea în cer și pe pământ a fost dată lui Hristos, reprezentantul Său, papa posedă aceeași autoritate. Un franciscan spaniol, Pelagiu Alvaros a susținut aceeași teză în scrierile sale, care i-au adus o mare considerație. „Papa, scria el, apare nu ca un om ci ca un Dumnezeu pentru cei care au viziune spirituală. Autoritatea lui este nelimitată. El are dreptul de a declara că e „bine" ceea ce el crede de cuviință și să lipsească de drepturile sale pe orice om, dacă este cazul. A te îndoi de această putere universală înseamnă a fi exclus dela mântuire. Marii dușmani ai bisericii sînt ereticii, care refuză să poarte jugul adevăratei ascultări. Ei sînt extrem de numeroși în Italia, în Germania și în Provence, unde ei sînt numiți „begarzi" și „beghine". Unii se numesc „frați" sau „săraci ai acestei vieți" sau chiar „apostoli". Apostolii și begarzii nu au domiciliu stabil, neducînd cu ei nimic atunci cînd călătoresc, nu cerșesc niciodată și nu lucrează. Aici este răul cel mare, căci altădată ei erau zidari, lăcătuși, etc. Un alt scriitor (1317) spune că erezia este atît de mult răspîndită printre preoți și călugări încît Alsacia este plină de ei.

S-au făcut eforturi speciale pentru a distruge literatura eretică, în 1370, s-a publicat la Strasburg un edict care condamna toate lucrările de acest gen, ca și pe autorii lor și ordonîndu-se aceluia care ar putea avea astfel de scrieri, de a le depune într-un termen de patrusprezece zile pentru a fi arse. Mai tîrziu Carol al IV-lea a recomandat inchizitorilor de a examina cărțile laicilor și clerului, laicii neavînd dreptul de a întrebuița comentarii în limba germană ale Sfintei Scripturi, de teama de a nu cădea în

ereziile begarzilor și beghinelor. S-au distrus deci în acest fel multe scrieri.

În 1307, vicarul general al ordinului dominicanilor din Saxonia, a fost celebrul dascăl Eckart, care la universitatea din Paris și-a cîștigat renumele de a fi omul cel mai erudit al timpului său. Propovăduirea sa și învățătura sa luminoasă i-au adus pierderea titlurilor sale. După o perioadă de retragere, el apărut din nou la Strasburg, unde aptitudinea sa de predicator grupă în curînd numeroși ucenici în jurul lui. Scrierile sale au fost atît de larg răspîndite printre begarzii din Strasburg, încît au atras bănuiala clerului. El a mers apoi la Cologne, unde după ce a propovăduit cîțiva ani, a fost chemat să se înfățișeze înaintea arhiepiscopului, sub inculparea de erezie. Cazul său a fost supus papei și scrierile lui Eckart au fost condamnate și interzise. Cu toate acestea s-a continuat a se aprecia învățătura sa din cauza sfințeniei vieții sale și a nobilului său caracter. Suso găsi prin el pacea și la Cologne Eckart a întîlnit și a influențat pe Tauler, pe atunci încă tînăr.

În conflictul dintre Ludovic de Bavaria și papa, Dr. Johannes Tauler, dominican bine cunoscut, a apărut cu îndrăzneală pe suveran. Tauler nu era numai stimat și iubit la Strasburg, unde predicarea lui atrăgeau mulțimea, dar renumele lui de profesor și predicator s-a întins și în alte țări.

Cînd în 1338 aproape tot clerul părea Strasburgul din cauza excomunicării papale, Tauler rămase aici simțind că chiar necesitățile crescînde ale orașului i-au furnizat o ocazie unică de a consacra aici misiunea sa. El a vizitat de asemenea și alte locuri care sufereau în aceeași manieră ca și Strasburgul și a petrecut cîțva timp la Bale (Basel) și la Cologne (Colonia). Zece ani mai tîrziu ciurma a devastat Strasburgul și el a rămas din nou la postul său. Ajutat de doi prieteni, un augustin religios și un mînăstirean (monah), el a slujit poporului suferind și îngrozit. Acești trei oameni au publicat scrisori pentru a justifica slujba lor față de cei ce erau sub lovitura interdicției. Ei declarară în aceasta că din moment ce Hristos a murit pentru toți, papa nu putea închide drumul spre mîntuire a nici unui credincios pentru motivul că acesta nu acceptă (sau refuză) autoritatea papală și rămîne loial față de Regele său legitim. Cei trei prieteni au fost expulzați din oraș și ei s-au retras la Mînăstirea învecinată unde monahul era stareț. De aici ei au continuat ca să răspîndească „scrierile lor. Tauler a trăit apoi la Cologne (Koln-Colonia) unde el a predicat în biserica „Sfînta Gertruda". El a putut totuși să se reîntoarcă la Strasburg, unde a murit la 1361 în vîrstă de 70 de ani de o boală

gravă. El a fost îngrijit de către propria lui soră la mînăstirea unde ea era călugăriță.

În timpul vieții sale, Tauler a fost acuzat că este un „sectar”. El s-a apărat și s-a trecut printre „prieteni ai lui Dumnezeu”. El spunea : „Astăzi stăpînitorul acestei lumi a semănat ierburi rele printre trandafiri și trandafirii sînt uneori înăbușiți și ruși de mărăcini. Copii: trebuie să facem o distincție, un fel de separare de ceea ce există în mînăstiri și afară”. „Prieteni ai lui Dumnezeu” nu constituie o sectă, „pentru că ei declară că sînt altfel decît prietenii lumii”.

Atunci cînd s-a declarat doctrina sa ca „begardă”, el răspundea avertizînd : „oameni reci și adormiți care își închipuie că au îndeplinit tot ceea ce le-a poruncit sfînta biserică, și chiar dacă au făcut toate acestea, ei nu vor obține niciodată pacea inimii, decît dacă Cuvîntul necreat și veșnic al Tatălui ceresc nu vine să reînnoiască interiorul și să facă din ei făpturi noi. În loc de aceasta ei se leagă în falsă siguranță spunînd : „Noi aparținem unui ordin sfînt; noi sîntem într-o sfîntă împărțășire; noi ne rugăm și citim. Acești orbi — continuă el — gîndesc' (socotesc) că suferințele Domnului nostru Isus Hristos și prețiosul Lui sînge pot să fie tratate cu ușurătate și să rămînă fără roade. Nu, copii mei, nu ! Lucrul acesta nu poate să fie, și dacă cineva vine să-i avertizeze cum că ei trăiesc într-o primejdie îngrozitoare și că vor muri fără nădejde, ei își bat joc de el spunînd : „Așa vorbesc „begarzii” Iată ce li se spune aceluia care nu pot suferi să vadă suferința apropielui lor și care le arată lor calea cea dreaptă”.

Tauler a mai spus : „Fariseii sînt preoții care se cred superiori altora și consideră propriile lor căi ca fiind cu orice preț de-săvîrșite. Ei sînt aceia care nimicesc pe „prieteni ai lui Dumnezeu”, în 1576, generalul iezuiților a ordonat ca să nu se mai citească cărțile lui Tauler și în 1590 papa Sixtus al V-lea a pus predicile sale în indexul cărților oprite. Cărțile lui Tauler privesc în mod special ca eretice au fost distruse, iar altele falsificate. Pe de altă parte li s-au atribuit lui Eckart și lui Tauler lucrări pe care ei nu le-au scris. Din cauza persecuției care domnea s-au tănuit numele multor autori. Ceea ce noi avem din învățătura lui Tauler ne descoperă simpatia lor intimă cu frații și cu bisericile creștine.

Cartea intitulată „Istoria convertirii lui Tauler” în general atașată la predicile sale, nu a fost scrisă așa cum se crede de către el sau despre el, totuși ea merită cu prisosință largă circulație care i-a fost acordată. Ea povestește despre întoarcerea la Dumnezeu a unui preot, eminent predicator, printr-un laic evlavios.

Această lucrare are o oarecare asemănare cu o altă carte fără numele autorului, intitulată „Cele nouă stînci”, care a avut de asemenea o mare influență. Multă vreme s-a presupus că ea a fost scrisă de către Suso. Însă publicarea a fost scoasă de pe o copie făcută de către bogatul cetățean din Strasburg Rulman Merswin, unul din cei mai intimi prieteni ai lui Tauler. Suso omite un pasaj care ar fi ofensat sensibilitatea romano-catolică, dar care era caracteristică învățaturii fraților : „Eu îți spun că tu ai dreptate cînd te rogi lui Dumnezeu ca să aibă milă de sărmanul creștinism ; căci să știi că de secole creștinismul nu a fost niciodată atît de sărac sau necredincios, așa cum este astăzi. Însă eu îți spun că tu te înșeli spunînd că iudeii cei răi și păgînii sînt toți pierduți. Eu te asigur că în aceste zile există păgîni și iudei pe care Dumnezeu îi preferă mai mult decît pe aceia care își zic creștini și trăiesc în contradicție cu poruncile creștinismului. Peste tot în lume se poate găsi un iudeu sau un păgîn care se teme de Dumnezeu în toată simplitatea și onestitatea, care nu cunoaște altă credință decît aceea în care s-a născut, dar care ar fi gata să părăsească credințele sale dacă ar cunoaște altceva mai plăcut lui Dumnezeu și care ar asculta *de* Domnul și i-ar da Lui trupul și bunurile sale. Nu crezi tu că un astfel de iudeu sau un astfel de păgîn trebuie să fie mai iubit de Dumnezeu decît creștinul fals și pervers care a primit botezul, însă care lucrează împotriva voinței lui Dumnezeu,, și acest lucru în deplină cunoștință de cauză ? Suso schimbă de asemenea un pasaj unde persecuția împotriva evreilor este pusă pe seama dorinței creștinilor, cuvînt pe care el îl schimbă prim dorința evreilor, făcînd astfel o schimbare plăcută cititorilor săi.

Printre numeroșii oameni evlavioși care erau în legătură cu Tauler, unul din cei mai interesați era unul al cărui nume nu se cunoaște și care era numit „Prietenul lui Dumnezeu din Țara de sus”. El este menționat pentru prima oară în 1340, atunci cînd el era unul din acești „apostoli” care se ascundeau din cauza persecuției, dar care exercita totuși o influență și o autoritate remarcabilă. El vorbea italiană și germană. El vizita pe frații din Italia și Ungaria și către 1350, el merse la Strasburg, unde își reînnoia vizita doi ani mai tîrziu. El a întîlnit acolo pe Rulman Merswin și i-a dat să copieze cartea „Nouă stînci”. În 1356, după un cutremur de pămînt la **Bale**, el a scris o „scrisoare către creștinătate”, în care recomanda ascultarea de Hristos ca remediu pentru toate relele. El s-a stabilit apoi împreună cu cîțiva tovarăși într-un loc retras, la munte, de unde coresponda cu frații de pretutindeni. Prietenul lui Dumnezeu din Țara de Sus s-a bucurat de

o situație materială bună. Când el a părăsit lumea, a renunțat la tot ce avea. El însă nu a împărțit toți banii deodată, ci i-a întrebunțat multă vreme ca pe un împrumut dela Dumnezeu și i-a cheltuit în mod treptat pentru scopuri evlavioase. El a rămas celibatar.

Scriind unei „Case a lui Dumnezeu”, întemeiată la Strasburg de către Rulman Merswin, el descrie mica colonie din munți ca pe aceea a unor frați simpli, buni și modești. El spune că toți erau convinși că Dumnezeu voia să facă o oarecare lucrare nouă și că ei aveau intenția de a rămâne împreună pînă cînd li se va descoperi planul divin, moment în care ei vor trebui să se despartească, mergînd pînă la marginile lumii creștine. El cere ca frații să se roage pentru ei, căci — scrie el — „prieteniile lui Dumnezeu” sînt într-o măsură oarecare în suferință”. Menționînd că el este mort pentru lume, el s-a exprimat astfel : „Noi nu voim să spunem că un om trebuie să iasă din lume, și să devină călugăr. Noi credem că el trebuie să rămînă acolo, însă să nu-și risipească inima și simțurile sale în relațiile cu prietenii săi și cu onorurile acestei lumi. El va recunoaște că atunci cînd era în lume căuta interesele sale proprii mai mult decît cele ale lui Dumnezeu. Acum el va abandona această onoare lumească și va dori să cinstească pe Dumnezeu prin toate acțiunile sale, căci Dumnezeu însuși l-a sfătuit adeseori. „Atunci eu sînt sigur că înțelepciunea divină îl va lumina și că prin această înțelepciune el va ști mai bine, ca într-un singur ceas să dea sfaturi mai bune, decît altădată într-un an”.

Merswin, consultîndu-l privitor la întrebunțarea banilor săi, prietenul lui Dumnezeu a răspuns : „Nu este oare mai bine de a ajuta pe săraci decît de a construi o mînăstire?”. În 1380 treisprezece „prieteni ai lui Dumnezeu” se întîlniră în taină în munți. Unul din acești frați venea dela Milano, un altul dela Geneva. Acesta din urmă, un comerciant, renunțase la toată averea sa pentru dragostea lui Hristos. Mai erau acolo încă doi frați din Ungaria. După ce s-au rugat mult timp împreună, ei au luat Sfînta Cină. Apoi ei s-au sfătuit asupra celei mai bune căi de urmat în fața reînnoirii persecuției credincioșilor. Ei au trimes apoi anumite recomandări prietenilor secreți împrăștiati în diverse țări, între altele și lui Merswin la Strasburg. Apoi ei se despărțiră și luară drumuri diferite. Atît cît putem ști, ei au pecetluit mărturia lor prin moarte de martiri.

4) INCHIZIȚIA ÎȘI INTENSIFICĂ ACTIVITATEA

Moartea împăratului Ludovic și alegerea lui Carol IV (1348) avură consecințe dezastruoase pentru congregațiunile creștine. Noul împărat era absolut sub influența papei și a partidului său, și datorită acestui fapt a rezultat o luptă mai violentă decît oricînd, pentru distrugerea oricărei păreri deosebite.

În timpul primei jumătăți a secolului al XIV-lea, bisericile celor credincioși se dezvoltaseră foarte mult și au atins cu influența lor multă lume care nu s-a atașat în mod formal la grupările lor — însă către mijlocul secolului a început pentru ele o eră de crunte încercări. Au fost trimiși inchișitori în număr mereu crescînd în tot imperiul și împăratul le-a dat tot sprijinul dorit de către papi. Cea mai mare parte din Europa a devenit scena unor execuții crunte a unora din cei mai buni cetățeni ai ei. Un mare număr din ei au pierit arși pe rug. În 1391 patru sute de persoane au fost acuzate de erezie și condamnate de către tribunalele din Pomerania și Brandenburg. În 1393 două sute optzeci de credincioși au fost închiși la Augsburg. În 1395 aproximativ o mie de persoane au fost „convertite” la credința catolică în Turingia, în Boemia și Moravia. În acelaș an treizeci și șase de persoane au fost arse pe rug la Maiența. În sfîrșit în 1397 o sută de bărbați și femei au fost arși pe rug în Styria și doi ani mai tîrziu șase femei și un bărbat au urcat rugul la Niiremberg. Orașele elvețiene am cunoscut atrocități asemănătoare. La această epocă papa Bonifaciu al IX-lea a publicat un edict, ordonînd ca să se întrebunțeze toate mijloacele posibile pentru a se debarasa de urgia nelegiurii eretice. El citează un raport al „preaiubiților lui fii inchișitori” care în Germania descrie pe begharzi, lolarzi și șvesterieni, care se împopoțonează cu numele de „săraci” sau „frați”. El declară că de mai mult de un secol această erezie a fost interzisă sub diferite forme și că în diferite orașe mulți din acești sectari împietriți au fost arși pe rug în fiecare an. În 1395 un inchișitor numit Peter Pilichdorf s-a lăudat că ar fi ajuns să domolească pe acești eretici. Mulți dintre frați s-au refugiat în Boemia și Anglia, aceste țări fiind puternic influențate, prima, prin învățătura lui Jerome și Huss și a doua prin învățătura lui Wicleff.

Într-un document din anul 1404, scris de către un adversar, și păstrat la Strasburg se pot citi aceste cuvinte, citate de unu din frați : „Timp de două sute de ani bisericile noastre au cunoscut timpuri prospere și frații au devenit atît de numeroși încît întru-

nirile lor reuneau pînă la șapte sute de persoane și chiar mai mult. Dumnezeu a făcut lucruri mari pentru comunitatea noastră. Dar apoi o persecuție intensă a fost îndreptată împotriva slujitorilor lui Hristos. Ei au fost alungați din țară în țară și această crudă cruciadă se continuă încă pînă astăzi. De cînd există biserica creștină, niciodată adevărații creștini nu au fost atît de hărțuiți, încît în lume sau în unele țări măcar, nu se mai întîlnesc totuși sfinți. Alungați din cauza persecuției, frații noștri au traversat marea și au întîlnit frați în cutare sau cutare district, însă neputînd vorbi limba țării ei au găsit relațiile dificile și s-au întors la ei acasă. Fața bisericii se schimbă ca fazele lunii. Adeseori ea este înfloritoare și sfinții se înmulțesc pe pămînt, apoi ea pare să decadă și să dispară în întregime. Cu toate acestea dacă ea dispăre într-un loc, noi știm că ea există în alte părți, chiar dacă acolo nu se găsesc decît puțini sfinți care duc o viață curată și care sînt uniți într-o sfîntă comuniune. Noi credem că biserica va reapare mai puternică și mai numeroasă încă. întemeietorul alianței noastre este Hristos și căpetenia bisericii noastre este Isus, Fiul lui Dumnezeu".

Același document acuză pe frați cum că ei distrug unitatea bisericii (catolice) învățînd că omul cîstit nu poate fi mîntuit decît prin credință. El îi blamează cum că condamnă oameni, ca Augustin și Jerome că nu au rugăciuni scrise, reproșîndu-le că tolerează, ca un bătrîn poate să aducă lui Dumnezeu rugăciuni mai lungi sau mai puțin lungi așa după cum i se pare lui. El critică încă pe frați cum că se servesc de Sfintele Scripturi în limba vulgară, că memorează porțiuni din ea și le repetă în adunările lor. în fine, autorul documentului constată că frații mărturisesc șapte puncte din sfînta credință creștină : 1) Treimea. 2) Dumnezeu este Creatorul tuturor lucrurilor văzute și nevăzute. 3) El a dat lui Moise, Legea. 4) El a lăsat ca Fiul să devină om. 5) El și-a ales o biserică fără pată. 6) Există o înviere. 7) Hristos va veni casă judece viii și morții.

Aceste puncte enumerate aici în latină, au reapărut în germană într-o carte foarte mult folosită din secolul al XIV-lea, descoperită în mînăstirea din Tepl aproape de districtul muntos din pădurea Boemiei, care a fost multă vreme un azil pentru frați persecutați. Această lucrare a fost întocmită de către frați și a fost vădit întrebuițată de unul sau de mai mulți dintre ei. Pasaje din Scriptură au fost aranjate pentru a fi citite duminica sau în alte zile, ceea ce dovedește că cu cîteva excepții sărbătorile romano-catolice nu erau păzite (respectate). Autorul insistă asupra importanței unei citiri regu-

late a Scripturilor și recomandă fiecărui tată de familie de a fi preot în casa lui. Totuși majoritatea părții din carte este o traducere germană a Noului Testament. Această traducere diferă foarte mult de „vulgata" adoptată de către biserica romano-catolică și de asemenea de traducerile germane întrebuițate dela introducerea tiparului pînă la traducerea lui Luther. Aceasta din urmă a fost cu siguranță influențată de către textul acestei cărți ca și o traducere mai tardivă întrebuițată timp de aproape un secol de către anabapțiști și menoniti.

Tulburați de către aceste epoci de persecuție, mulți oameni au fost minați spre fanatism. Unii numindu-se „frați și surori ai Duhului liber" au luat propriile lor sentimente ca îndrumări ale Duhului Sfînt și s-au dedat la acte de nebbie și de păcat cu adevărat jignitoare. Alții au practicat ascetismul la exces și alții încă, scăpînd de persecuție prin singurătate, deveniră foarte înguști și manifestară oarecari opinii aparte asupra egalității și îi făceau bănuitori cu privire la orice învățătură, care i-a împins pînă acolo încît s-a considerat ignoranța drept o virtute.

Către mijlocul secolului al XV-lea, o serie de evenimente începură să transforme Europa.

5) RENAȘTEREA

Luarea Constantinopolului de către turci la 1453, a obligat pe numeroși savanți greci ca să se refugieze în occident. Acești oameni au luat cu ei manuscrise de mare valoare conținînd vechea literatură greacă de mult uitată în occident. în curînd acești profesori greci au învățat în universitățile italiene limba care era cheia tuturor tezaurilor de cunoștințe și studiul limbii grecești s-a răspîndit în mod rapid pînă la Oxford. Puternica trezire în cunoștința literaturii antice a fost just desemnată prin termenul „Renaștere".

Printre aceste prețioase manuscrise regăsite, nici unul nu a avut rezultate atît de importante ca acela care a permis restaurarea și publicarea textului Noului Testament în limba greacă.

în același timp, inventarea tiparului a procurat mijlocul de a propaga aceste noi cunoștințe și primele piese de tipar au fost întrebuițate în principal pentru tipărirea Bibliei.

Descoperirea Americii de către Columb și cea a sistemului solar de către Copernic, au contribuit de asemenea la lărgirea gândirilor.

Studiul Noului Testament în cercuri tot mai largi a manifestat contrastul absolut între învățătura lui Hristos pe deoparte și creștinătatea coruptă pe de altă parte. Către sfârșitul secolului al XV-lea, nouăzeci și opt de ediții ale Bibliei în latină au fost tipărite ca și un număr foarte mare de părți din Biblie. Arhiepiscopul de Maiența» a reînnoit edictul de interdicție al întrebuirii Bibliilor în limba germană. Totuși în mai puțin de doisprezece ani, patrusprezece ediții ale acestei Biblii au fost tipărite, plus patru ediții ale Bibliei în limba olandeză și foarte numeroase părți din Biblie. Totul era extras din același text ca al Testamentului găsit în mănăstirea din Tepl.

Printre cei care studiau limba greacă la Florența, se găsea Jean Colet, care mai târziu aștinut cursuri la Oxford asupra Noului Testament. El a făcut asupra auditorilor săi impresia unui om inspirat, căci în timp ce dădea la o parte religia exterioară, el le descoperea pe Hristos în expunerile sale asupra epistolelor apostolului Pavel. Un iudeu numit Reuchlin, a făcut de asemenea o lucrare folositoare, reanimând în Germania studiul limbii ebraice.

Din toată această pleiadă de oameni erudiți și tipăritori evlavioși, care s-au distins atunci în Europa, Erasmus este cel mai cunoscut. El s-a născut la Rotterdam. Fiind orfan, el a avut de susținut de timpuriu o luptă constantă împotriva sărăciei. Totuși capacitățile sale excepționale nu au putut rămâne ignorate. El a fost admirat în curind, nu numai în cercurile intelectuale, ci chiar și la curțile regale din Londra și Roma. Cea mai mare lucrare a sa a fost publicarea Noului Testament în greacă cu o nouă traducere în latină, însoțită de numeroase note și parafraze. Edițiile se succedau cu rapiditate. Numai în Franța s-au vândut în scurtă vreme o sută de mii de exemplare. Se puteau acum citi Cuvintele care au adus mântuirea în lume. Hristos și apostolii Săi s-au descoperit multora care au înțeles în curind că nu există nici o asemănare între tirania religioasă și nelegiuită, care i-a oprimat atîta vreme și descoperirea lui Dumnezeu în Hristos. Cum Erasmus în notele sale opunea învățămintele Sfintelor Scripturi practicilor bisericii romano-catolice, o indignare generală s-a ridicat împotriva clerului. S-au publicat în mod liber comentarii ironice, exprimând în termeni nu prea moderați disprețul față de preoți. În ceea ce privește ordinul de călugări care trăiau din cerșit, Erasmus scria : „Sub deghizarea sărăciei acești mizerabili tiranizează lumea creș-

#

tină". Apoi vorbind despre episcopi, el spunea : „Ei nimicesc evanghelia ... fac legi după bunul lor plac, oprimă pe laici și aplică bine sau rău măsuri din inițiativa lor proprie ... Ei nu ocupă scaunul Evangheliei, ci acela al lui Caiafa sau Simon vrăjitorul și sînt prelați nevrednici". Despre preoți el scria : „Există acum un mare număr, turme enorme de laici și de regulatori (înscriși în ordine religioase). Ori este cunoscut de toată lumea că puțini dintre ei trăiesc în curăție (castitate)". Despre papa el scria : „Am văzut cu proprii mei ochi pe papa Iuliu al II-lea ... mergînd în fruntea unei procesiuni triumfale, ca și cînd ar fi fost Pompei sau Cezar. Sfîntul Petru a cîștigat lumea prin credință, nu prin arme, prin soldați sau prin instrumente militare. Urmașii sfîntului Petru vor cîștiga tot atîtea victorii ca și apostolul, dacă vor fi însuflețiți de același duh ca al lui". În fine asupra cîntării coriștilor din biserică el continuă spunînd : „Muzica bisericii moderne este compusă în așa fel încît congregațiunea nu poate înțelege nici un cuvînt ... un grup de creaturi care ar trebui să plîngă păcatele lor, dar care ansă își imaginează că plac lui Dumnezeu prin trilurile lor vocale".

În introducerea la Noul Testament grecesc, Erasmus a scris despre Hristos și despre Scripturi : „Dacă noi am fi văzut cu ochii noștri pe Domnul, noi nu L-am fi cunoscut în mod mai intim decît prin Scriptură, unde II vedem vorbind, tîmădțiind, murind și înviind, ca să zicem așa, în fața ochilor noștri". Dacă undeva ni se arată urmele pașilor lui Hristos, noi cădem în genunchi și îl adorăm. De ce să nu adorăm mai degrabă chipul viu și vorbitor dat de către Evangheliile ?" Eu aș vrea ca chiar cea mai slabă femeie să poată citi Evangheliile și Epistolele Sfîntului Pavel. Eu aș vrea ca ele să fie traduse în toate limbile, pentru ca ele să fie citite și înțelese nu numai de către scoțieni și irlandezi, ci încă și de sarazini și de turci. De asemenea, primul lucru care trebuie făcut în acest scop, este de a face înțeleasă cititorului. Eu suspin după ziua cînd țăranul va putea să cite porțiuni din Sfînta Scriptură urmînd plugul său, sau cînd țesătorul va putea să le fredoneze în ritmul suveicii sale, sau cînd călătorul va uita oboseala drumului repetînd povestirile evanghelice".

Erasmus era unul din acei care nădăjduiau o reformă pașnică o creștinătății, condițiile pîrîndu-i-se favorabile. Lui Iuliu, sîngerosul papă, i-a urmat Leon al X-lea din celebra familie de Medicis. Era un om nereligios, însă un prieten al artelor și al literaturii, care a aprobat Noul Testament al lui Erasmus. Regele Franței Francisc I-iul a rezistat mai degrabă întregii Europe decît să cedeze libertățile Franței papei Iuliu. Henric al VIII-lea regele

Angliei era entusiasmă pentru reformă și de aceea s-a înconjurat de oameni foarte buni și foarte capabili: Colet, Sir Thomas Morus, arhiepiscopul Warham, Dr. Fisher. Ceilalți suverani ai Europei, din imperiu și din Spania erau de asemenea binevoitori. Însă marile instituții nu sînt așa de ușor de schimbat. Ele s-au opus criticii și au combătut reformele. Niciodată nu s-a putut vedea ca această curte a Romei să cadă de acord cu învățătura și exemplul lui Hristos.

Pentru producerea unei reforme trebuia o acțiune nouă și puternică, care deja se pregătea fără zgomot într-un cerc chiar de călugări. Acesta a fost Ioan de Staupitz, socotit ca un conducător al mișcării de reformă, care a descoperit pe omul pregătit de Dumnezeu. El era vicarul general al ordinului augustinilor și în 1505, în timpul unei călătorii pentru inspectarea mînaștirilor ordinului său, el a întîlnit la Erfurt pe Martin Luther, călugăr tînăr profund tulburat în ceea ce privește mîntuirea sufletului său. Dorind în mod sincer de a-i veni în ajutor, Staupitz începu să-i cîștige încrederea sa. El l-a sfătuit ca să citească Sfintele Scripturi, ca și lucrările lui Augustin, Tauler și ale altora. Luther a urmat acest sfat și lumina a inundat în el cînd a înțeles din proprie experiența doctrina îndreptării prin credință.

CAPITOLUL VII

LOLARZI, HUSIȚI ȘI UNIUNEA FRAȚILOR (1350—1670)

1) Wicleff și biblia engleză — primele persecuții.

Împrejurări asemănătoare celor din țările de pe continent au condus de asemenea Anglia la recunoașterea erorilor bisericii dominante, și a pus sub semn de întrebare valoarea doctrinei romano-catolice. S-a dat în semn de batjocură numele de „lolarzi” (guralivi-vorbăreți) aceluia care vorbeau despre o cale mai bună de urmat. Relele politice și economice s-au amestecat cu chestiunile religioase în deosebi la începutul mișcării. Mai întîi a fost atacată bunăstarea și corupția clerului, însă s-a observat în curînd că doctrina era la rădăcina răului și de aceea asupra ei s-a îndreptat conflictul. În Anglia însă nu au fost persecutați acei care erau socotiți ca eretici, cu aceeași violență ca cei de pe continent. Totuși la începutul secolului al XV-lea și sub domnia lui Enric al IV-lea, lolarzii crescuseră în mare număr și suveranul, pentru a fi pe placul partidului clerical, decretă ca ei să fie pedepsiți cu moartea prin ardere. În această luptă ca primul conducător de seamă s-a situat I. Wicliff, cel mai eminent dintre titrații dela Oxford. Atacurile sale împotriva practicilor corupte ale bisericii romano-catolice l-au împins mai întîi în lupta politică, care făcea ravagii. Totuși cei care socoteau să-l folosească ca pe un important aliat ca să servească scopurilor lor, se îndepărtară de el atunci cînd au înțeles